

Náboženský horizont v životě žáků středních škol

Autor: Adéla Malá

Abstract

Religious horizon in the life of high school pupils. – This article explores the potential of religious training as a multidisciplinary field that can enrich the high schools' curriculum, promoting critical thinking, ethical reflection and intercultural competence in pupils. I approach the topic with regard to the works of Konrad Liessmann, Jürgen Moltmann and Hans Küng, who in their works deal with issues of education, hope and ethics from theological perspectives. The text is based on a literature review of relevant theological, philosophical and educational theories, with the aim of identifying key arguments for the inclusion of theology in the high school educational process. I also analyze the results of the conducted quantitative research with the aim of providing practical examples of the opinions of selected pupils about religious, ethical and moral questions. Used method is analytical-deductive and the research part is quantitative, analytical-descriptive. I chose the written questionnaire method for the selected respondents.

Keywords: religious training, education, pupils, life values, hope, challenge

Klíčová slova: náboženská výchova, vzdělávání, žáci, životní hodnoty, naděje, výzva

Náboženský horizont v životě žáků středních škol

Vzdělávací systémy po celém světě čelí výzvě, jak efektivně začlenit náboženskou výchovu do středoškolského kurikula. Teologie chápaná jako věda je nauka o Bohu, bozích, náboženských tradicích a souvisejících tématech. Zde se zaměřím na náboženskou výchovu, která může přinést hluboké pochopení etických, filosofických a kulturních otázek. Tento příspěvek argumentuje ve prospěch integrace a prohloubení nabídky náboženských témat do vzdělávacího procesu na středních školách, s důrazem na rozvoj kritického myšlení, etické reflexe a mezikulturního porozumění.

Náboženský horizont v životě žáků středních škol je téma, které zkoumá míru praktikování křesťanských tradic v životě žáků střední školy bez teologického zaměření, potenciálního vlivu křesťanských hodnot na jejich život a možnostmi implementace nábožensky zaměřených předmětů do středoškolského kurikula. Jaký vliv může mít studium pokládání náboženských otázek, prohloubení nábožensky a eticky laděných předmětů na vzdělávání a osobní rozvoj žáků středních škol? Autoři jako K. Liessmann, J. Moltmann a H. Küng, jsou významní teologové a filosofové, kteří se ve svých dílech zabývají otázkami vzdělávání, naděje, lidské existence a náboženského přesvědčení z různých perspektiv. K. Liessmann je rakouský filosof a esejista známý svými kritickými pohledy na současné vzdělávací systémy.

Jeho dílo *Vzdělání jako provokace* se zaměřuje na kritiku současného stavu vzdělávání a navrhuje způsoby, jak by vzdělávání mělo být provokativním a smysluplným procesem, který rozvíjí kritické myšlení a nezávislý úsudek. Ve svých dílech poukazuje na důležitost kritického myšlení a nezávislého mínění v procesu vzdělávání. Liessmann tvrdí, že vzdělávání by mělo žáky provokovat k zamyšlení nad zavedenými přesvědčeními a podněcovat jejich intelektuální zvědavost. Má za to, že především v západních společnostech vzdělávací systém klade důraz na rozvoj kompetencí, konkurenceschopnost, na pouhou využitelnost a uplatnitelnost v budoucím zaměstnání, nikoliv na hlubší orientaci v současném světě. Ostře tak tituluje společnost společností nevzdělanosti a nevědění.

Dále poukazuje na důležitost kritického myšlení a nezávislého úsudku v procesu vzdělávání. Tvrdí, že vzdělávání by mělo žáky provokovat k zamyšlení. Teolog J. Moltmann se ve své knize *Teologie naděje* zaměřuje na transformační sílu naděje, která může ovlivnit osobní i společenský život. Moltmannova práce nabízí perspektivu, jak teologie může přispět k řešení globálních problémů a podporovat sociální spravedlnost. Moltmann věří, že „člověk je nepřímým zjevením Boha na zemi“.¹ Lidská podobnost Bohu spočívá v duši, neboť ta je nesmrtelná, dále ve vzprímené chůzi a pohledu vzhůru, jako analogii podobnosti Bohu, vládou člověka nad zemí jako podobnost vlády Boha nad světem a ve společenství muže a ženy, které je trojičným společenstvím Boha.²

Třetí autor, jehož jsem zvolila jako stěžejního pro tento článek, je H. Küng, který ve svých pracích o globální etice zdůrazňuje potřebu společného etického základu, který by překlenul náboženské a kulturní rozdíly. Küngova vize globální etiky může sloužit jako základ pro výuku teologie, respektive náboženských otázek, které podporují mezikulturní dialog a vzájemnou pomoc.

Integrace náboženské výchovy a vzdělávání do středoškolského kurikula podporuje rozvoj kritického myšlení u žáků tím, že je vystavuje komplexním otázkám víry, etiky a lidské existence. Diskuse náboženských a etických témat vyžadují od žáků, aby zpochybňovali předpoklady, analyzovali různé perspektivy a vyvíjeli vlastní argumenty. Tento proces nejen posiluje analytické schopnosti, ale také podporuje hlubší pochopení sebe sama a ostatních. Důležité je si uvědomit, že kritické myšlení není totéž co apriorní kritizování všeho a všech kolem nás. Integrace náboženských a přesažných témat přispívá k rozvoji mezikulturních kompetencí, neboť žáci se učí rozumět a respektovat různé náboženské a kulturní tradice. Prostřednictvím studia různých náboženských pohledů se žáci učí, jak vést rozhovor s lidmi odlišného přesvědčení, což je klíčové pro život v pluralitní společnosti.

Studium náboženského myšlení nabízí žákům nástroje pro etickou reflexi, která je nezbytná v dnešním globalizovaném a multikulturním světě. Zabýváním se otázkami jako je spravedlnost, odpovědnost a společenské dobro, žáci rozvíjejí schopnost etického rozhodování a empatie. Právě Küngova idea globální etiky slouží jako východisko pro diskuse o univerzálních hodnotách a principech, které mohou vést k pozitivním sociálním změnám. Přestože implementace náboženské výchovy nabízí mnoho potenciálních výhod, existují také výzvy a omezení. Mezi hlavní patří nutnost zachování náboženské neutrality ve veřejných školách a riziko polarizace mezi žáky různého vyznání.

¹ MOLTSMANN, Jürgen. *Bůh ve stvoření*. Praha: Vyšehrad, 1999, s. 175.

² Srov. *ibid.*

Důležité je, aby veškeré náboženské a přesazné otázky byly prezentovány způsobem, který podporuje otevřený dialog a respektuje různost názorů. Integrace náboženských témat do vzdělávacího procesu na středních školách přináší mnoho výhod, včetně rozvoje kritického myšlení, etické reflexe a mezikulturních kompetencí. Výše zmínění autoři poskytují teoretický rámec, který zdůrazňuje význam náboženství a náboženské pedagogiky pro osobní a společenský rozvoj. Aby byla integrace náboženských témat úspěšná, musí být provedena s citlivostí pro náboženskou a kulturní rozmanitost a s důrazem na podporu dialogu a vzájemného porozumění. Výzvy spojené s tímto procesem vyžadují pečlivé zvážení, ale potenciální přínosy pro vzdělávací systém a společnost jako celek jsou značné.

Interdisciplinární přístup k náboženským tématům ve vzdělávání: překlenutí mezi vědou a duchovnem

V dnešním rychle se měnícím světě je nezbytné, aby vzdělávací systémy připravovaly žáky na složité životní výzvy prostřednictvím rozvoje široké škály dovedností, od kritického myšlení po empatii. Jeden z efektivních způsobů, jak toho dosáhnout, je začlenění náboženského myšlení do interdisciplinárního vzdělávacího procesu, která umožňuje překlenutí mezi vědou a duchovnem. Náboženská pedagogika se tradičně zabývá otázkami víry, existence a morálních hodnot z teologické perspektivy. Když je výuka náboženství začleněna do širšího vzdělávacího kurikula, může obohatit diskuse v oblastech vědy, literatury, historie a sociálních věd. Tento interdisciplinární přístup nejenže podporuje komplexní porozumění studovaným tématům, ale také posiluje schopnost žáků aplikovat teoretické koncepty na praktické a osobní situace.

Začlenění náboženských otázek do různých předmětů může probíhat mnoha odlišnými způsoby. Například ve vědeckých předmětech je náboženské myšlení schopno nabídnout prostor pro diskusi o etických dilematech spojených s moderními technologiemi a vědeckým pokrokem, jako je genetické inženýrství nebo umělá inteligence. V literatuře a historii může pomoci žákům lépe porozumět motivaci a kontextu historických postav a literárních charakterů, zatímco v sociálních vědách dokáže poskytnout základ pro diskusi o sociální spravedlnosti, lidských právech a mezikulturním dialogu. V některých školních systémech byly již úspěšně implementovány programy, které propojují náboženské koncepty s různými akademickými disciplínami. Tyto programy často využívají projekty založené na výzkumu, debaty, a reflexivní psaní, aby podpořily hlubší porozumění a osobní propojení s učivem. Například, projekt zkoumající vliv náboženství na formování historických říší může žáky vést k zamyšlení nad vlivem víry na politickou moc a sociální struktury.

Začlenění náboženského myšlení do interdisciplinárního vzdělávání přináší určité těžkosti. Učitelé musí být vybaveni odpovídajícími znalostmi, zdroji a snad i charismatem, aby mohli efektivně implementovat náboženské perspektivy do svých lekcí, což může vyžadovat dodatečné školení nebo profesní rozvoj. Kromě toho jde o osobní motivaci, která však nesmí sklouznout v dogmatiku a mentorování. Navíc je důležité udržovat respekt a otevřenost vůči různorodosti náboženských přesvědčení ve třídě, aby se zajistilo, že diskuse zůstanou inkluzivní a podporující. Přestože existují tyto výzvy a úskalí, možnosti, které interdisciplinární přístup k náboženské pedagogice nabízí, jsou značné. Takový přístup může pomoci žákům vyvíjet hlubší pochopení složitých světových problémů, posílit jejich etické uvědomění a připravit je na život v globálně propojeném světě.

A nejen to. Potřebujeme posílit v mladých lidech naději, tu pravou transcendentální naději, která není jen povrchním doufáním v lepší zítřky nebo v získání vysněných věcí či pozic. Moltmann k tomu dodává „The Christian hope is directed towards a novum ultimum, towards a new creation of all things by the God of the resurrection of Jesus Christ.“³ A proč se vůbec ptáme po nějakém Bohu? „(...) Jednoduše proto, že člověk je ze samé podstaty ‚náboženskou bytostí‘, nemůže se nevztahovat k tomu, co ho přesahuje (jakkoliv představy o tom, co to je, a rovněž způsoby onoho vztahování mohou být nejrůznější). A Boha ‚potřebuje‘ proto, aby svou ‚náboženskou potřebu‘ neuspokojoval nějakým náhradním předmětem, ‚nějakým bohem‘ – případně dnes velmi rozšířenou iluzí, že on sám je Bůh.“⁴

Výuka náboženství ve vzdělávacím procesu na středních školách má potenciál nejen rozšířit akademické znalosti žáků, ale také podporovat jejich osobní a společenskou transformaci. Náboženská pedagogika zabývající se základními otázkami existence, morálky a smyslu může poskytnout žákům nástroje pro reflexi nad vlastními hodnotami a přesvědčeními a motivovat je k aktivnímu angažmá ve společnosti. Studium náboženských a filosofických témat nabízí žákům prostor pro introspekci a osobní rozvoj. Prostřednictvím zkoumání filosofických a etických otázek, které náboženská pedagogika taktéž přináší, žáci reflektují nad vlastními životními postoji a hodnotami. Tento proces může vést k hlubšímu pochopení sebe samých a svého místa ve světě.⁵

Například diskuse o konceptech, jako jsou spravedlnost, láska a odpuštění, mohou žákům pomoci formulovat vlastní etický rámec pro rozhodování ve složitých životních situacích. Náboženství a filosofie také nabízí nástroje pro pochopení a řešení společenských a globálních problémů. Studium náboženských přístupů k otázkám jako je chudoba, nerovnost a ekologická krize mohou žáci rozvíjet empatii a závazek sociální spravedlnosti. Náboženské perspektivy mohou inspirovat k hledání řešení těchto problémů, podporujících trvale udržitelný rozvoj a mír.

Projekty zaměřené na službu komunitě, jako jsou dobrovolnické programy nebo iniciativy sociální spravedlnosti, mohou být integrovány do náboženského vzdělávání, aby se žákům poskytly praktické zkušenosti s aplikací jejich znalostí a hodnot v reálném světě. Takové aktivity nejenže podporují osobní růst, ale také umožňují žákům vidět přímý dopad jejich činů na společnost. Začlenění náboženství a filosofie jako nástroje pro osobní a společenskou transformaci do středoškolského vzdělávání přináší různé požadavky, včetně potřeby citlivého a respektujícího přístupu k různorodosti náboženských a kulturních perspektiv ve třídě. Je důležité, aby učitelé byli skutečně vybaveni odpovídajícími znalostmi a dovednostmi pro řízení inkluzivních a produktivních diskusí.

Přesto výhody, které náboženská pedagogika nabízí pro rozvoj žáků jako celostních osobností a aktivních členů společnosti, jsou velké. Studium náboženských předmětů na

³ MOLTSMANN, Jürgen. *Theology of Hope*. Minneapolis: Fortress Press, 1993, s. 33.

⁴ HALÍK, Tomáš. *Stromu zbývá naděje*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 218.

⁵ K lidské existenci patří nejen činnost, ale také utrpení. Má svůj původ jednak v naší konečnosti, jednak v množství viny, jež se v průběhu dějin nakupilo a i v současnosti dále narůstá. Je třeba udělat všechno pro to, aby na světě bylo utrpení méně: zabránit – pokud to jen jde – utrpení nevinných; pomáhat při překonávání psychických utrpení. Tyto povinnosti, jež patří k základním požadavkům křesťanské existence a každého opravdu lidského života, vycházejí ze spravedlnosti a lásky. (BENEDIKT XVI. *Spe Salvi; O křesťanské naději*. Praha: Paulínky, 2008, s. 44.)

školách může poskytnout žákům nástroje, které potřebují pro navigaci ve složitém a rychle se měnícím světě, zatímco podporuje jejich osobní růst a závazek k pozitivní sociální změně.

V současné době, kdy se společnost potýká s mnoha komplexními výzvami, od sociálních nerovností po ekologické krize, se stává zřejmým, že řešení těchto problémů vyžaduje nejen technické znalosti, ale také hluboké etické a morální úvahy. V tomto kontextu může náboženská pedagogika nabídnout cenný nástroj pro osobní a společenskou proměnu, poskytující žákům středních škol perspektivy a dovednosti potřebné pro navigaci v složitém světě. Ovšem člověk, který je schopen si zapamatovat mnoho informací, ještě není člověkem vědoucím ani moudrým. Do vzdělání se v průběhu postmoderny vkládaly veliké naděje. „Čím více se však přísahá na hodnotu vědění, tím rychleji ztrácí vědění na hodnotě.“⁶

Studium náboženských otázek, kulturního myšlení a filosofie na středních školách předpokládá významný dopad na osobní rozvoj žáků. Nabízí jim prostor pro hluboké zamyšlení nad základními životními otázkami, jako jsou smysl života, hodnoty, a co to znamená žít etický život. Toto zamyšlení může vést k většímu sebepoznání a osobnímu růstu, umožňující žákům rozvíjet vlastní etické a morální kompas, které je povedou v jejich rozhodování a jednání. Podstatná je lidská spoluodpovědnost, třebaže Bůh jedná v dějinách a ne pouze v mimořádných událostech, nýbrž v každodenním životě a s nejhlubším respektem vůči vlastní svobodě člověka.⁷

Rozvoj náboženského myšlení může také hrát klíčovou roli v rozvoji empatie a závazku k sociální spravedlnosti. Studium náboženských a etických textů a tradic se žáci učí chápat a ocenit rozmanitost lidských zkušeností a perspektiv. Toto porozumění může inspirovat žáky k aktivnímu angažmá ve prospěch sociální změny a k boji proti nerovnosti a nespravedlnosti ve svých komunitách a ve světě. Mladí lidé jsou nadějí planety. „Právě děti, které jednou budou samy vytvářet budoucnost, by totiž mohly potřebovat to, co před dvěma tisíciletími zvěstoval a žil Ježíš z Nazareta: toleranci, porozumění, laskavost, ochotu, schopnost rozdělit se, odpouštět a milovat. Ani po dvou tisíciletích totiž rozhodně nejde o překonané ideály,“⁸ jak velmi trefně dodává Küng.

Podle něj se každý člověk musí snažit zachovat takové náboženství, které dodává důvěru a respekt a vyhýbat se všem deformacím náboženství. Jak dále Küng přiznává, že „seriózní teologie už dnes bez problémů přijímá myšlenku, že svět i člověk se vyvíjeli z nižších forem“⁹ a „je potěšitelné, že všude pociťujeme uvolnění dogmatické křečovitosti, a to jak na straně teologie a církve, tak na straně etnologie a religionistiky“.¹⁰ Kromě osobního a etického rozvoje může teologie stimulovat rozvoj kritického myšlení. Konfrontací s různými náboženskými a filosofickými perspektivami jsou žáci vyzváni k zpochybňování předpokladů, analyzování argumentů a formulování vlastních, dobře promyšlených názorů. Tento proces nejen podporuje

⁶ LIESSMANN, Konrad. *Hodnota člověka*. Praha: Malovaný kraj, 2020, s. 10.

⁷ Srov. GIBELLINI, Rosino. *Teologické směry 20. století*. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011, s. 360.

⁸ KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, s. 258.

⁹ KÜNG, Hans. *Freud a budoucnost náboženství*. Praha: Vyšehrad, 2010, s. 61.

¹⁰ *Ibid.*

vzdělávací růst, ale také připravuje žáky na život v pluralitní a často rozdělené společnosti, kde je schopnost kriticky myslet a efektivně komunikovat nezbytná.

Jak již bylo řečeno, implementace náboženské pedagogiky jako nástroje pro osobní a společenskou transformaci ve vzdělávání není bez problémů. Vyžaduje pedagogy, kteří jsou dobře vybaveni pro vedení citlivých a inkluzivních diskusí o náboženství a etice. Také je důležité, aby vzdělávací programy respektovaly náboženskou a kulturní diverzitu žáků a byly navrženy tak, aby podporovaly otevřený dialog a vzájemné porozumění. Ovšem nabízí jedinečnou příležitost pro rozvoj žáků v mnoha klíčových oblastech: od osobního a etického růstu po rozvoj kritického myšlení a sociální angažovanosti. Poskytováním prostoru pro hlubokou reflexi nad základními životními otázkami a etickými dilematy, teologie připravuje žáky na aktivní účast ve světě plném výzev a rozdílů.

Klíčem k úspěšné integraci náboženských a filosofických témat do vzdělávacího procesu je vytvoření prostředí, které podporuje otevřenost, respekt a zvědavost. Pedagogové musí být vybaveni nejen hlubokými znalostmi svých oborů, ale také schopností vést diskuse způsobem, který podněcuje kritické myšlení a empatii, aniž by byla ohrožena náboženská neutralita. V současné době, charakterizované rostoucím pluralismem a interkulturním dialogem, se řeší otázka, jakým způsobem mohou být náboženské otázky integrální součástí vzdělávacího procesu na středních školách. „Kdo dnes mluví o vzdělání, věří v zázraky. Do žádné oblasti života se nevkládá tolik nadějí jako do vzdělání, neexistuje žádná instance, od níž se čeká tolik, jako od vzdělání,“¹¹ jak uvádí Liessmann.

Podobný názor sdílí i R. Palouš, protože „škola se dnes chápe jako instituce, která vybavuje své absolventy do občanského a zaměstnaneckého života. Zdá se, že pro ochotného žáka nabízí ‚zboží‘ veškerého sortimentu a že nezná žádná omezení: všemu lze vyučovat! Je tomu skutečně tak?“¹² Na to odpovídá N. Pelcová: „Vzdělání se rozpustilo v jednotlivostech, stalo se mnoho-věděním (polymatheia), obrátilo pozornost člověka k vnějšnosti a k řešení dílčích problémů, tak jak se postupně naskýtají v životě každého. Běžná výchova produkuje neautentické lidi, neboť programově rezignovala na dimenzi transcendence a věčnosti, neděje se sub specie aeterni (z hlediska věčnosti), nýbrž v parametrech hic et nunc (zde a nyní).“¹³

Význam náboženského myšlení ve vzdělávacím procesu daleko přesahuje pouhé studium náboženských textů a tradic. Je to o vytváření prostoru, kde mladí lidé mohou zkoumat hlubší otázky identity, smyslu a závazku k lepšímu světu. Je o vybavení žáků nástroji potřebnými pro navigaci v komplexním světě s důrazem na etiku, empatii a společenskou odpovědnost. V době, kdy se globální společenství potýká s nepředvídatelnými výzvami, od klimatické krize po sociální nerovnosti, je teologie jako nástroj pro osobní a společenskou transformaci relevantnější než kdy jindy. Poskytuje důležitý rámec pro pochopení a řešení těchto problémů, zároveň podporuje vytváření smysluplných a odolných komunit. Začleněním náboženské výchovy do středoškolského kurikula můžeme otevřít dveře k novým způsobům učení a růstu, které připraví žáky nejen na profesní úspěch, ale především na život plný smyslu, porozumění a angažovanosti.

¹¹ LIESSMANN, Konrad. *Vzdělání jako provokace*. Praha: Academia, 2018, s. 26.

¹² PALOUSH, Radim. *Ars Docendi*. Praha: Univerzita Karlova, 2004, s. 113.

¹³ PELCOVÁ, Naděžda. *Vzorci lidství*. Praha: Portál, 2010, s. 100.

Výzkumný záměr

V této praktické části příspěvku je vyhodnocení sociologického výzkumu, který se opírá o výsledky dotazníkového šetření provedeného mezi žáky. Jedná se o odpovědi na výzkumné otázky týkající se vztahu respondentů k náboženství, křesťanským hodnotám, dodržování křesťanských tradic a morálních hodnot. Záměrem výzkumu je zjištění, zda je víra nutnou podmínkou pro intenci slavení křesťanských svátku a zda vykazují žáci, kteří uvádějí víru v Boha, hlubší morální hodnoty než žáci, kteří tento příklon nepřiznávají. Výzkum byl proveden mezi žáky Akademie řemesel v Praze – Střední školy technické, tedy mezi žáky, u kterých nepředpokládáme žádné náboženské vzdělání a u nichž nejsou předměty jako náboženství, etika ani filosofie součástí výuky.

Průběh výzkumu

Výzkum byl proveden ve dvou etapách, a to v průběhu ledna 2023 a poté během ledna roku 2024. V lednu 2023 bylo osloveno 34 žáků druhých a třetích ročníků výučních oborů elektrikář, strojník, truhlář a automechanik. V lednu 2024 bylo osloveno 33 žáků prvních ročníků totožných oborů. Všichni oslovení respondenti byli mými žáky minimálně půl roku, tedy byl poskytnut dostatečný čas k navázání bližšího vztahu mezi žáky a učitelem. Je to jeden z důležitých bodů, aby žáci odpovídali co možná nejupřímněji a beze strachu, byť se jedná o dotazník anonymní. Žákům nebyly poskytnuty žádné návodné informace, jak mají odpovídat, ani výklad náboženských otázek, kromě informace o tématu, záměru výzkumu a požadavku autentičnosti odpovědí.

Výzkumné otázky

- 1) Věříš v jediného Boha?
- 2) Slavíte s rodinou Vánoce a Velikonoce?
- 3) Účastnil jsi se někdy křesťanského obřadu v kostele (křtiny, svatba, pohřeb, ...)?
- 4) Myslíš, že existuje nějaká prapříčina (Bůh, energie), která ovlivňuje běh věcí na světě a je možné s ní komunikovat?
- 5) Myslíš, že můžeš změnit svůj život směrem k lepšímu jen svojí vlastní snahou?
- 6) Připouštíš, že moderní lékařství není všemocné a že jiné postupy, např. okultní praktiky mohou mít svůj význam?
- 7) Co tě napadne, když se řekne „Bůh“?
- 8) Jaký je smysl Tvé existence zde na Zemi?
- 9) Nyní jsi na začátku své životní cesty. Zamysli se a jmenuj několik pozitivních bodů, které chceš pro společnost vykonat a kterých se naopak nikdy nedopustíš.

Výzkumný vzorek a metoda výzkumu

Jako výzkumný vzorek jsem zvolila žáky Akademie řemesel ze Střední školy technické v Praze 4. Výzkumu se účastnilo 67 respondentů, z toho 100 % mužů ve věku 16–19 let. Jedná se o žáky prvních, druhých a třetích ročníků. Žáci jsou pouze mužského pohlaví, žádná žena se výzkumu neúčastnila, protože žádná žena tyto obory aktuálně nestuduje. Důvodem mého výběru je především skutečnost, že na zmíněné škole několik let vyučuji, a dále fakt, že učňovské obory nemají v RVP žádný náboženský předmět, ani se jejich zaměření nikterak

náboženství nebo filosofie nedotýká. Dále je pro výzkum zajímavý fakt, že veškeré zmíněné obory se dělí napůl na teoretickou a praktickou část, a žáci tedy nemají přístup ke kontinuální teoretické části výuky, neboť mají týden školy a týden praxe.

Je proto zapotřebí spoustu věcí opakovat, zdůrazňovat, ale především výukou zanechávat silný dojem, který nevyprchá v momentě, kdy vyjdou ze třídy nebo zavřou sešit s poznámkami. Hodnoty a informace, které těmto žákům chceme předat, musí přijmout za své, tedy porozumět jim a ztotožnit se s nimi. Pro samotný výzkum jsem zvolila typ kvantitativní, techniku dotazníkového šetření. Dotazník je sestaven na základě stanovených cílů a hypotéz a je anonymní. Dotazníky byly rozdány v papírové formě, ve vybraných třídách. Výzkum byl proveden v průběhu ledna 2023 a ledna 2024, tedy o rok později, čistě z důvodů navýšení počtu respondentů.

Hypotézy

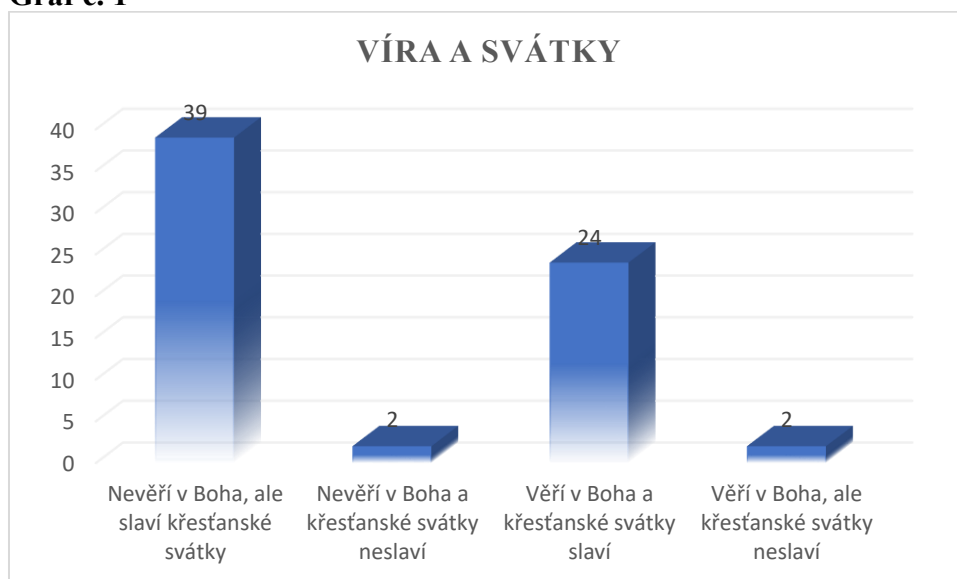
- 1) Většina žáků v rodinách praktikuje křesťanské svátky, bez ohledu na to, zda jsou věřící či nevěřící.
- 2) Většina žáků má přímou zkušenost s křesťanskými obřady, přestože nejsou věřící.
- 3) Žáci připouštějí možnost zásahu „vyšších sil“ do životů lidí, ačkoliv většina respondentů je nevěřících.
- 4) U žáků se projevují hluboké morální zásady, bez ohledu na to, zda jsou či nejsou věřící.

Interpretace získaných dat

Pracovala jsem s celkovým počtem 67 vyplněných dotazníků. Data z nich jsou shrnuta v příložených grafech. Z výzkumu je patrné, že většina rodin křesťanské svátky slaví bez ohledu na to, zda jsou nebo nejsou věřící. Tím potvrzují hypotézu, že křesťanské svátky slaví ne pro víru v Boha, ale protože tento zvyk se osvědčil, přináší jim radost, potěšení, uskutečňují se příjemná setkávání, nabízí odpouštění, sdílení, veselí se. Přetrvává to, co je zábavné, snadné, zajímavé. V dotazníku nezohledňuji vyznání respondentů, přesto pouze čtyři respondenti uvádějí, že neslaví Vánoce nebo jiný z křesťanských svátků, přičemž dva z nich uvedli, že věřící jsou. Vysoký počet respondentů na dotaz ohledně konkrétní zkušenosti s křesťanskými obřady také uvedl, že „byli na půlnoční“.

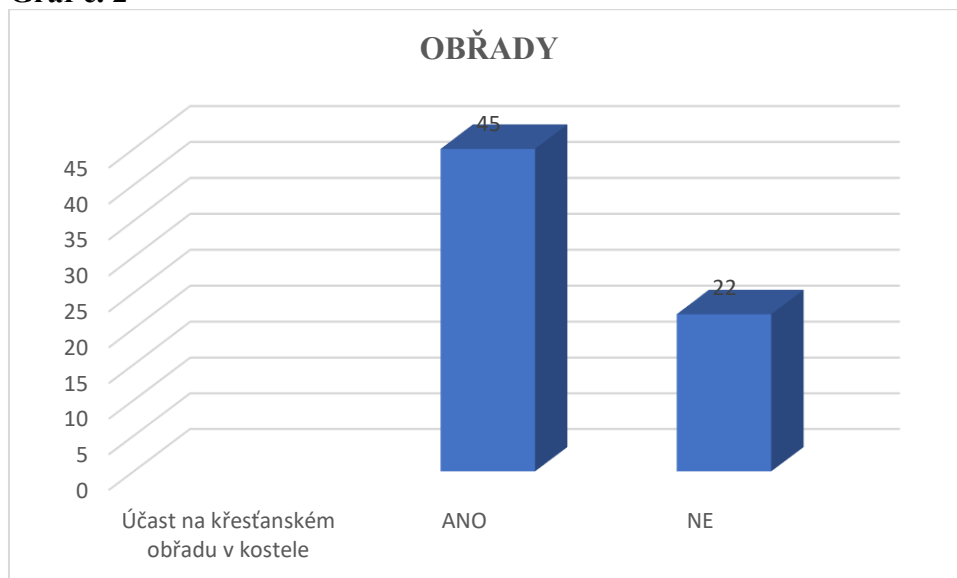
Při porovnání odpovědí opět vychází, že i nevěřící rodiny jdou o vánočních svátcích na půlnoční mši. Účastní se výjimečně, avšak zaručeně ze své svobodné vůle, přejí si zažít něco hlubokého, jiného než každodenní rutinu. Pokud by k tomu byli násilně nuceni, spíše by získali odpor než lásku. Proto se dovoluji domnívat, že dobrovolná a široce vítaná účast na křesťanských obřadech, jejich zjednodušení a dostupnost zvýší procento lidí, kteří se jich budou chtít účastnit, jako např. svatba v kostele či křtiny. Církevní hodnostáři žehrají na odliv věřících, ale nečiní se ty správné kroky k odvrácení této skutečnosti. Pro příklad, tomu, kdo chce konvertovat k islámu, zjednodušeně řečeno stačí požádat, odrecitovat Šahádu, na počkání mu vystaví certifikát a je muslim. Když se snoubenci chtějí nechat oddat v kostele a ani jeden z nich není pokřtěný, jak vstřícný k nim bude kněz a jak dlouho cestu a přípravu by museli ujít a co všechno prokázat, aby svůj cíl mohli uskutečnit? Zdlouhavost a složitost postupu odrazuje od praktikování křesťanství a široké implementace starých tradic do života moderního člověka.

Graf č. 1

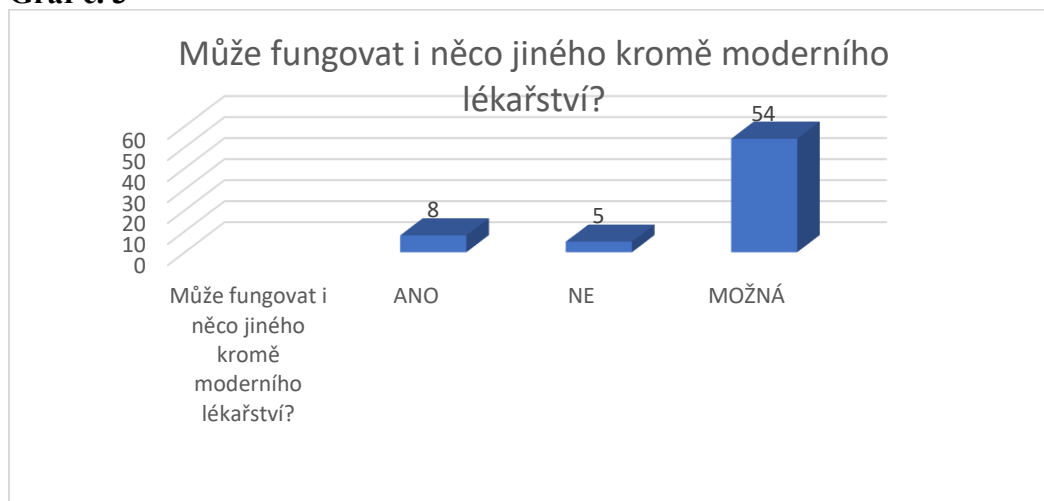
Z grafu č. 1 je velmi dobře patrné, že nadpoloviční většina žáků (39 z 67) slaví s rodinou křesťanské svátky, přestože uvádějí, že nejsou věřící. Hypotéza číslo 1 byla potvrzena.

Graf č. 2

Z grafu číslo 2 je patrné, že většina žáků se účastnila nějakého typu křesťanských obřadů, bez ohledu na to, zda jsou či nejsou věřící. Taktéž z výzkumu vyplývá, že přestože ne všichni ze 45 respondentů, kteří uvedli „ano“, je věřících, striktně neodmítají účast na křesťanských obřadech. Hypotéza číslo 2 byla potvrzena.

Graf č. 3

Podle grafu č. 3 vidíme, že většina respondentů (54 z 67) připouští, že může fungovat něco mimo empirickou zkušenost. Pouze pět respondentů striktně odmítlo vliv něčeho mimo vědu, co by mohlo mít zásadní vliv na lidský život. Ovšem z těchto pěti respondentů tři věří v Boha a slaví křesťanské svátky, dva nevěří, ale svátky slaví. Hypotéza číslo 3 byla potvrzena.

Na konec uvádím ještě jeden bod z dotazníku „Jaký je smysl Tvé existence zde na Zemi?“ Z odpovědí respondentů vyplývají křesťanské či celkově dobré morální zásady, např. starat se o rodinu, podporovat blízké apod. Cituji respondenty: „Chci, aby se lidé kolem mě měli lépe než já sám.“ „Posunout svět dál.“ „Vybudovat něco pro svoje potomky.“ „Přinést něco světu a sobě. Zjistit příčinu tu být.“ „To kdybych věděl, tak jsem šťastný, ale myslím si, že je to žít a naučit se více dovedností.“ „Žádná, smysl mé existence je si ji najít.“ „Abych neztrácel čas a naplno ho využil.“ „Být šťastným a snažit se o lepší život a práva na zemi, aby naši potomci měly krásnou zemi!“ „Přinášet radost, dosáhnout něčeho.“ „Abych rozšířil rodinu a vychoval další generaci.“ „Vydělat peníze a zabezpečit rodinu (děti, ženu) a aby moji rodiče nemuseli pracovat.“ „Abych něco vybudoval, abych se jen nenarodil a pak zemřel a nikdo o mě nevěděl.“ „Vytvořit si rodinu a vzpomínky na ně.“ „Zatím jsem na to nepřišel.“ „Prostě žít.“ „Přijde mi, že žiju spíše pro druhé, ale nějak mě to netrápí. Chci, aby se měli dobře lidé okolo.“

Neuvádím veškeré citace, ale z dotazníků vyplývá, že respondenti mají správné morální hodnoty bez ohledu na to, zda jsou či nejsou z věřící rodiny. Odpovědi byly v mnohém podobné, pouze čtyři respondenti uvedli odpověď „žádný“ nebo „nevím“. Drtivá většina se ve svých úvahách projektuje do budoucnosti, zmiňují rodinu, lepší život, další generace, zachování planety apod. Je to přinejmenším zajímavé zjištění u žáků, u kterých nepředpokládáme náboženské vzdělání a ani původ z křesťanských rodin a přesto mají „křesťanské“ nebo spíše všeobecně kladné morální hodnoty. V tom je obrovská naděje. Přestože se svět a společnost proměnila, když se dostáváme do hlubin člověka, nacházíme tam ty správné a udržitelné hodnoty, dobro, ochotu pomoci, a s tím by se mělo pracovat.

Závěr

Integrace náboženské výuky a náboženských předmětů do středoškolského vzdělávání přináší jedinečnou příležitost pro rozvoj žáků v mnoha dimenzích od akademického poznání po

osobní a společenskou transformaci. Přes výzvy, které tento proces může přinášet, potenciální přínosy pro žáky a společnost jako celek jsou neocenitelné. Využitím náboženské pedagogiky jako nástroje pro hlubší pochopení světa a jako inspirace pro aktivní angažovanost ve světě, mohou školy připravit žáky na život plný smyslu a účelu. Bez ohledu na sekularizaci společnosti, z dotazníkových odpovědí vyplývá, že ačkoliv žáci explicitně nepotvrzují víru v Boha, z dalších odpovědí je patrné, že připouštějí existenci něčeho, co nás přesahuje, co nemůžeme rozumem pochopit, ale co může zasáhnout do našeho světa.

Praktikování křesťanských tradic je podle výzkumu spíše důvodem komerčním, protože to, co je zábavné, tak přetrvává. Svět se mění a přijmout změnu, tedy i důvod slavení křesťanských svátků jen pro radost, je nanejvýš dobrý. Právě proto, že z dotazníků vyplývá výše zmíněné, je zásadní, aby se studium náboženství dostalo do povědomí žáků zanesením povinnosti jejího studia do školského kurikula. Nejde o rozšíření křesťanství touto cestou, ale o jakési uvědomění, pochopení, zklidnění a ujištění, že náboženství není cesta k ovládnutí mas, a proto je třeba se jí stranit (byť v historii takto použita či zneužita mnohokrát byla), ale že je to naše evropská kultura a způsob našeho vyjádření, naší komunikace, způsob utváření hodnot, jednoty, pomoci, projev lásky, odpuštění, radosti i naděje.

SEZNAM LITERATURY

BENEDIKT XVI. *Spe Salvi; O křesťanské naději*. Praha: Paulínky, 2008.
ISBN 978-80-86949-41-3.

GIBELLINI, Rosino. *Teologické směry 20. století*. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7195-177-3.

HALÍK, Tomáš. *Stromu zbývá naděje*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009.
ISBN 978-80-7106-989-8.

KÜNG, Hans. *Freud a budoucnost náboženství*. Praha: Vyšehrad, 2010.
ISBN 978-80-7429-015-2.

KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. ISBN 80-7325-059-4.

LIESSMANN, Konrad. *Hodnota člověka*. Praha: Malovaný kraj, 2020.
ISBN 978-80-903759-7-0.

LIESSMANN, Konrad. *Vzdělání jako provokace*. Praha: Academia, 2018.
ISBN 978-80-200-2875-4.

MOLTMANN, Jürgen. *Bůh ve stvoření*. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-85959-25-9.

MOLTMANN, Jürgen. *Theology of Hope*. Minneapolis: Fortress Press, 1993.
ISBN 978-0-8006-2824-6.

PALOUŠ, Radim. *Ars Docendi*. Praha: Univerzita Karlova, 2004. ISBN 80-246-0855-3.

PELCOVÁ, Naděžda. *Vzorci lidství*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-756-5.

(Mgr. et Mgr. Adéla Malá, Ph.D. je absolventkou oboru Filosofie na Katedře občanské výchovy a filosofie UK PedF.)